3.1. Subiectul

3.1.1. Fişă sintetică

► ***trăsături sintactice***
- complinire a unui centru verbal[1] sau interjecțional[2]
- lexicalizare facultativă (este o poziție sintactică suprimabilă[3])
- posibilitate de reduplicare prin coordonare (subiect multiplu)
- posibilitate de dublare, în construcții emfatice[4]
- marcare cazuală (nominativ[5])
- realizare prototipică: GN
- clasă de substituție[6]: *nominal, formă verbală nepersonală, propoziție conjuncțională, propoziție relativă-interogativă, propoziție relativă propriu-zisă*
- topică în general liberă[7]

► ***trăsături semantice***
- rolul prototipic: *Agent*
- marcare tematică variată[8]: *Agent, Pacient, Temă, Instrument, Locativ*

► ***procese de reorganizare sintactică care afectează Sb***
- ştergere (nelexicalizare)
- impersonalizare
- pasivizare
- nominalizare[9]
- ridicare
- dislocare

3.1.2. Matrice verbale cu subiect[10] în structuri canonice

a) Tipare verbale monovalente

1. $\begin{pmatrix} Agent \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix}$;

Copilul *fuge / țopăie / înoată / oftează / plânge / suspină.*
Schiază mai bine ***[cine învață de mic acest sport]****.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

2. $\begin{pmatrix} Experimentator \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix}$;

Băiatul *s-a enervat / s-a întristat / s-a supărat.*
El *nu prea gândeşte /* ***[Cine se grăbeşte]*** *nu cugetă îndeajuns.*

3. $\begin{pmatrix} Pacient \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix}$;

Oamenii *îmbătrânesc / mor / se cocoşează / se vindecă.*
Frunzele *se îngălbenesc. Se coc* ***strugurii****.*

4. $\begin{pmatrix} Temă \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix}$;

Soarele *răsare.* ***Apa*** *izvorăşte. Se iţeşte* ***un nor****. E* ***duminică****.*
Urmează ***o pauză / [să luăm o pauză]****. Se întâmplă* ***ceva / [să...] / [ceea ce...]****.*
„Părea ***[că printre nouri s-a fost deschis o poartă]****”* (M. Eminescu)

5. $\begin{pmatrix} Forță \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix}$.

Soarele *dogoreşte / arde.*
Suflă / bate ***alizeul****.*

b. Tipare verbale bivalente[11]

1. $\begin{pmatrix} Agent & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ana *citeşte ziarul.*
Ea *mănâncă o prăjitură / şterge praful.*
Ei *adnotează textul / adună fructele.*

1′. $\begin{pmatrix} Agent & Temă \\ GN_1 & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$

El *se gândeşte la o soluție*
Mama *contează pe mine.*
Ei *trag de timp.*

Copilul *face o plimbare / joacă fotbal / ia o pauză / expediază mesajul / trage o minciună.*

2. $\begin{pmatrix} Agent & Pacient \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ciobanul *a tăiat oaia / l-a omorât pe turist / a cosit iarba / a şters urmele.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

3. $\begin{pmatrix} Agent & Rezultat \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Bărbatul *scrie un roman / înalță un gard / construieşte o casă / face un raport.*

4. $\begin{pmatrix} Agent & Instrument \\ GN & GPrep \\ Subiect & Circ \end{pmatrix}$;

Ea *dă cu mătura / cu aspiratorul / cu pensula.*
Omul *trage cu arcul. Ø cântă din fluier.*
Sălbaticii *mănâncă cu mâna.*

4′. $\begin{pmatrix} Agent & Comitativ \\ GN & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$

El *colaborează cu noi.*
Ei *se asociază cu Ion.*

5. $\begin{pmatrix} Agent & Beneficiar \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ion *ajută pe toată lumea.*
Chelnerul *ne-a servit impecabil.*

6. $\begin{pmatrix} Agent & Locativ \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ea *urcă scara.* ***Ø*** *bate străzile*
Ea *colindă oraşul.*
Fantomele *bântuie castelul.*

6′. $\begin{pmatrix} Agent & Locativ \\ GN_1 & GPrep \\ Subiect & Circ \end{pmatrix}$

Ea *urcă pe scară.*
Ø *coboară pe scări / stau la sat.*
Copiii *mişună pe culoare.*

7. $\begin{pmatrix} Agent & Sursă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Noul ***angajat*** *îl fura pe patron*[12].
Hoțul *l-a jefuit / l-a prădat.*

8. $\begin{pmatrix} Experimentator & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ei *trăiesc o dramă / au visat un vis / au un coşmar*
Ei *nu au nicio frică / fac foamea*
Ei *îndură frigul polar*
Ana *regretă întâmplarea.*

8′. $\begin{pmatrix} Experimentator & Temă \\ GN & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$

El *are poftă de ceva.*
El *are chef de muncă.*

9. $\begin{pmatrix} Beneficiar & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ana *a câştigat un premiu.*

9′. $\begin{pmatrix} Beneficiar & Temă \\ GN & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$;

Studenții *beneficiază de ajutor.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

***Ea** a cumpărat o casă / a vândut tabloul.* ***Ei** dispun de condiții bune.*
***Ion** a moştenit un teren.* ***Noi** ne bucurăm de ajutorul lor.*

9''. $\begin{pmatrix} Țintă & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Ion** a primit / a recepționat mesajul.*

10. $\begin{pmatrix} Posesor & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Toți** facem riduri / boli respiratorii. **Ea** are două case.*
***Omul** deținea o mare avere.*

11. $\begin{pmatrix} Instrument & Pacient \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Substanța** oxidează metalul.*
***Acul** străpunge pânza.*

11′ $\begin{pmatrix} Instrument & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$

***Arcul** aruncă bila.*
***Pistonul** mişcă / împinge piesa.*

12. $\begin{pmatrix} Cauză & Pacient \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Războiul** l-a sărăcit / l-a îmbătrânit.*
***Boala** l-a schimbat. / l-a înrăit.*
***Otrava** ucide animalele.*
***Frigul** a stricat recolta.*

12′. $\begin{pmatrix} Cauză & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Greva** a întârziat sosirea trenului.*
***Pana** de curent a oprit instalația.*

12''. $\begin{pmatrix} Forță & Pacient \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Soarele** pârleşte florile.*
***Cutremurul** a dărâmat clădirea.*
***Flăcările** au distrus pădurea.*

12'''. $\begin{pmatrix} Forță & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

***Vântul** trânteşte uşa.*
***Soarele** luminează camera.*
***Focul** a cuprins pădurea.*

13. $\begin{pmatrix} Experimentator & Locativ \\ GN_1 & GN_2 \\ Cd & Subiect \end{pmatrix}$;

*Mă doare **capul**. / Mă ustură **gâtul**.*
*Mă mănâncă **palmele**.*

13′. $\begin{pmatrix} Locativ & Cauză \\ GN & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$;

***Străzile** răsună de zgomot.*
***Ghiveciul** musteşte de apă.*

14. $\begin{pmatrix} Beneficiar & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Ci & Subiect \end{pmatrix}$;

14′. $\begin{pmatrix} Pacient & Cauză \\ GN & GPrep \\ Subiect & Circ \end{pmatrix}$

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

*Lui Ion i-a folosit **experiența**.*
*I-a priit / i-a tihnit **vacanța**.*

15. $\begin{pmatrix} Experimentator & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Cd & Subiect \end{pmatrix}$;

*Îl pasionează **sportul**.*
*Îl încântă **rezultatul**.*
*Mă apucă **disperarea**.*
*Pe Ion îl cuprinde **teama**.*

16. $\begin{pmatrix} Temă_1 & Temă_2 \\ GN & GPrep \\ Subiect & Cprep \end{pmatrix}$;

*E **nevoie** de ceva / E **cazul** [să protestezi]*
***Ana** se învecinează / se înrudeşte cu Dan.*
***Ion** se căsătoreşte cu Maria.*

***Plantele** se usucă de vânt.*
***Oamenii** se topesc de căldură.*

15′. $\begin{pmatrix} Experimentator & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Ci & Subiect \end{pmatrix}$

*Îi place **melodia** asta.*
*Îi repugnă **atitudinea** ta.*
*Mi-e **foame / sete / milă / dor**.*
*Îmi vine **să plâng**.*

16′. $\begin{pmatrix} Temă_1 & Temă_2 \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & NP \end{pmatrix}$

***Experiența** este un avantaj.*
***Copiii** înseamnă o bucurie continuă.*

c) Tipare verbale trivalente

1. $\begin{pmatrix} Agent & Țintă & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Ci & Cd \end{pmatrix}$;

***Cineva** i-a trimis o carte Mariei.*
***El** a adresat mulțumiri participanților.*
***Ea** i-a vestit finalul.*

1′. $\begin{pmatrix} Agent & Beneficiar & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Ci & Cd \end{pmatrix}$

***El** îmi cumpără o carte.*
***Mama** îmi face o prăjitură.*

2. $\begin{pmatrix} Agent & Țintă & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & Csec \end{pmatrix}$; 2′. $\begin{pmatrix} Agent & Temă & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & Csec \end{pmatrix}$; 2′′. $\begin{pmatrix} Agent & Temă & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GPrep \\ Subiect & Cd & Cprep \end{pmatrix}$

***El** mă anunță ora plecării.* ***Ion** a trecut-o strada.* ***El** mă întreabă despre voi.*
***Tu** nu m-ai rugat nimic.*

3. $\begin{pmatrix} Agent & Temă_1 & Temă_2 \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & CPO \end{pmatrix}$.

***Ei** l-au botezat pe copil George.*

4. $\begin{pmatrix} Agent & Țintă\ /\ Beneficiar & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & CPO \end{pmatrix}$

***Directorul** m-a numit şef de departament.*
***El** m-a desemnat moştenitorul lui.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

3.1.3. Matrice verbale cu subiect în structuri reorganizate[13]

a) Reorganizarea impersonală

Impersonalizarea este o operație de reorganizare care privește ștergerea sau marginalizarea poziției subiect. Ea nu este posibilă pentru toate structurile canonice cu subiect. Să se compare: *Copiii schiază mult – Se schiază mult* cu *El s-a întristat / Ei se cocoşează - *S-a întristat / *Se cocoşează.* (agramaticalitatea vizează citirea impersonală, şi nu citirea cu subiect vid, nelexicalizat).

În funcție de tiparul de bază de referință, impersonalizarea afectează diferit poziția subiect. Prin impersonalizarea structurilor cu verb intranzitiv poziția subiect este anulată (*se aleargă mult / se contează pe voi / se urcă pe scări*), prin impersonalizarea structurilor tranzitive poziția subiect de conservă (*se citeşte presa / se coseşte iarba*). În structuri în care referirea la persoană se face prin alt caz decât nominativul, impersonalizarea nu afectează poziția subiect, ci poziția sintactică realizată prin constituent [+Personal]: *Lui Ion îi repugnă atitudinea ta – Atitudinea ta repugnă.*

b) Reorganizarea pasivă

Reorganizarea pasivă este posibilă numai în cazul structurilor cu centru verbal tranzitiv (aşadar, tiparele monovalente sunt cu desăvârşire excluse). Pasivizarea determină plasarea complementului direct în poziție de subiect şi a subiectului din structura canonică în poziție periferică – de complement de agent. În consecință, o condiție a pasivizării construcției o reprezintă actualizarea în structura de bază a rolului *Agent.* Structurile nonagentive sunt nepasivizabile, v. agramaticalitatea construcțiilor: **sunt durută de cap, *sunt apucată de disperare, *ridurile sunt făcute de noi*.

$$1.\begin{pmatrix} Agent & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix};$$

***Ana** a expediat mesajul*

$$1'.\begin{pmatrix} Temă & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$$

Mesajul** a fost expediat **de Ana.

$$2.\begin{pmatrix} Agent & Pacient \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix};$$

***Ciobanul** a tăiat oaia*

$$2'.\begin{pmatrix} Pacient & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$$

***Oaia** a fost tăiată **de cioban**.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

3. $\begin{pmatrix} Agent & Rezultat \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

El *scrie un roman.*

3′. $\begin{pmatrix} Rezultat & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Romanul *a fost scris* ***de el****.*

4. $\begin{pmatrix} Agent & Beneficiar \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Chelnerul *ne-a servit impecabil.*

4′. $\begin{pmatrix} Beneficiar & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Ø *Am fost serviți impecabil* ***de acel chelner****.*

5. $\begin{pmatrix} Agent & Locativ \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Fantomele *bântuie castelul.*

5′. $\begin{pmatrix} Locativ & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Castelul *e bântuit* ***de fantome****.*

6. $\begin{pmatrix} Agent & Sursă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

*A****ngajatul cel nou*** *îl fură pe patron.*

6′. $\begin{pmatrix} Sursă & Agent \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Patronul *e furat* ***de angajatul cel nou****.*

În unele condiții, pot avea corespondent pasiv şi unele construcții nonagentive în care rolul constituentului subiect este un rol specific uman, care poate presupune şi o oarecare participare conştientă din partea actantului respectiv:

7. $\begin{pmatrix} Experimentator & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Toată lumea *regretă întâmplarea.*

7′. $\begin{pmatrix} Temă & Experimentator \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Întâmplarea *e regretată* ***de toată lumea****.*

8. $\begin{pmatrix} Beneficiar & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ana *a câştigat un premiu.*

8′. $\begin{pmatrix} Temă & Beneficiar \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$;

Premiul *a fost câştigat* ***de Ana****.*

9. $\begin{pmatrix} Țintă & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$;

Ion *a recepționat mesajul.*

9′. $\begin{pmatrix} Temă & Țintă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Mesajul *a fost recepționat* ***de Ion****.*

În virtutea faptului că orice Instrument este manevrat de un actant uman, chiar dacă el nu este prezent în structură, şi construcțiile tranzitive cu subiect Instrument admit pasivizarea:

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

11. $\begin{pmatrix} Instrument & Pacient/Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix}$; 11′. $\begin{pmatrix} Pacient/Temă & Instrument \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cag \end{pmatrix}$

Acul *străpunge pânza.* ***Pânza*** *e străpunsă* ***de ac****.*

Pistonul *împinge piesa.* ***Piesa*** *e împinsă* ***de piston****.*

Structurile trivalente (cu două nominale în acuzativ) admit într-o oarecare măsură pasivizarea, prin proiectarea în poziție de subiect a constituentului complement direct:

12. $\begin{pmatrix} Agent & Țintă & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & Csec \end{pmatrix}$; 12′. $\begin{pmatrix} Țintă & Agent & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cag & Cd \end{pmatrix}$

Tu *nu m-ai anunțat nimic.* ***Eu*** *n-am fost anunțat (?****de tine****) nimic.*

13. $\begin{pmatrix} Agent & Temă_1 & Temă_2 \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cd & CPO \end{pmatrix}$. 13′. $\begin{pmatrix} Temă_1 & Agent & Temă_2 \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cag & CPO \end{pmatrix}$

Directorul *m-a numit şef de departament.* ***Eu*** *am fost numit şef* ***de către director****.*

c) Ridicarea

Ridicarea sau avansarea unui constituent înspre periferia stângă a enunțului afectează matricele verbale cu subiect în măsura în care se produce şi o amalgamare a construcției. Aşadar, vom ilustra aici numai situațiile în care ridicarea duce la (i) recategorizarea unui verb impersonal şi (ii) la restructurarea schemei de roluri.

(i) recategorizarea unui verb impersonal

(1) a. *[$_{GV}$ Pare [$_{GC}$* ***că*** *ei nu au discernământ]$_{SB}$.*

b. *[$_{GV}$* ***Ei*** *pare [$_{GC}$* ***că*** *nu au* ***t$_i$*** *discernământ]]$_{SB}$.*

c. *[$_{GV}$* ***Ei par*** *[$_{GC}$* ***că*** *nu au Ø discernământ]]$_{SB}$./ fără discernământ.*

În (1)c., s-a produs personalizarea verbului, aşadar categoria vidă din subordonată nu mai poate fi interpretată ca urmă a subiectului, pentru că acesta şi-a pierdut legătura cu structura de bază, primind cazul şi rolul tematic de la verbul *a părea,* recategorizat.

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universității Transilvania din Brașov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)

(1)a, b

$$\begin{pmatrix} Temă \\ GC \\ Subiect \end{pmatrix};$$

(1)c

$$\begin{pmatrix} Temă_1 & Temă_2 \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & NP \end{pmatrix}$$

(ii) ridicarea determinantului posesiv

(2) a. *Capul **meu** plesneşte de durere.*
a′. ***Îmi**$_i$ plesneşte capul **t**$_i$ de durere.*
b. *Urechile **mele** ţiuie.*
b′. ***Îmi**$_i$ ţiuie urechile **t**$_i$.*
c. *Eu cunosc rudele **tale**.*
c′. ***Îţi**$_i$ cunosc rudele **t**$_i$.*
d. *Ion plăteşte consumaţia **voastră**.*
d′. *Ion **îţi**$_i$ plăteşte consumaţia **t**$_i$.*

Să se compare matricele structurilor din (2)a-d cu cele din (2)a′-d′:

(2) a, b

$$\begin{pmatrix} Temă \\ GN \\ Subiect \end{pmatrix};$$

(2) a′, b′

$$\begin{pmatrix} Posesor & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Cpos & Subiect \end{pmatrix}$$

(2) c, d

$$\begin{pmatrix} Exp\,/\,Agent & Temă \\ GN_1 & GN_2 \\ Subiect & Cd \end{pmatrix};$$

(2) c′, d′

$$\begin{pmatrix} Exp\,/\,Agent & Posesor & Temă \\ GN_1 & GN_2 & GN_3 \\ Subiect & Cpos & Cd \end{pmatrix}$$

d) Dislocarea subiectului

Deplasarea unui constituent spre stânga se poate face şi prin ruperea acestuia de structura originară, urmată de legarea prin adjuncţie. Cazul constituentului dislocat trebuie atribuit de un alt „atribuitor de caz” decât verbul din domeniul căruia a ieşit, aşadar atribuitor de caz va fi centrul GPrep în care se plasează fostul subiect (*cât despre, în ceea ce priveşte, în ceea ce îl priveşte pe*). În GV, urma lăsată de subiectul deplasat va fi „umplută” de o anaforă vidă ($Ø_i$).

(3) a. ***Ion** aleargă toată ziua.*
b. *[$_{GPrep}$ Cât despre Ion$_i$], t$_i$ aleargă toată ziua.*
c. *[$_{GPrep}$ Cât despre Ion$_i$], $Ø_i$ aleargă toată ziua.*

BDD-B454-04 © 2009 Editura Universităţii Transilvania din Braşov
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:28 UTC)